

NGENNDIYAÅŠKOOÆ•E MEN: Jokkondiral lowre Pulaagu.com e Lih Jibriil Hamme

Soumis par MAAMUUDU MAMMADU GISE
05-04-2010
DerniÅ`re mise Å` jour : 21-04-2010

Caggal yettude Alla e juulde e nabi Muhammed (S-A-W) Sikke alaa loowre men pulaagu.com ena jooÉ—ii hannde É—o e Nuwaasot ena huccondiri e gooto e seeremÉ“e renndo men! jinnaaÉ—o tawi kadi ko jaalal e nder leñol ngol booyÉ—o tampano ngol, oon woni Lih Jibriil Hamme. Lih Jibriil Hammee jibinaa ko hitaande 1946 to Lobbudu Ibraahiima Lih (Daarel Barka) to leydi Muritani. Tonngude ngurrdam makko e É—erewol aamnotaako! Kono Pulaagu. com, anndude martaba makko, goongÉ—inde golle makko e darnde makko e pulaar laaÉ“tunde, yooÉ—nde, yuÉ“É“unde ena yettina-on yeewtere lowre men e makko.

Pulaagu.com : Hol ko wonnoo darnde maa hannki e É—emngal pulaar e hol to njahrataa hannde e ndeen darnde?

Lih J Hamme: A jaaraama mboÉ—o fuÉ—É—oro yettude Alla e jaarde nulaaÉ—o. Yettude jinnaaÉ“e am, yettude leñol ngol e jogo geÉ—e cuÉ“taaÉ—e dime. Njibinaa-mi e ngol leñol ndañ-mi mi gollude heen seeda haa mboÉ—o teskee heen. Kala jeyaaf ngol leñol foti ko yettude joomiraaÉ—o yetta leñol ngol; yettira joomiraaÉ—o goodal leñol ngol sabi waÉ—de ngol no ngol wayi nih, jogaade ngol ko ngol jogii ko; oon dañi waÉ—de heen ko waÉ—i heen koo haa teskee, haaenahaalee. ÆŠo puÉ—É—orto Yettere Alla mi woodii leñol, mi jeyaama e maggol. Leñol ngol rokkii-kam fartaÅ`Å`e gila duuÉ—i booyÉ—i É—i ngonaa joonii Æ`ellitaade e geÉ—e maggol, waawde gollude heen ko aldaa e nimsa , gollude heen ko ganndudaa ena softina-mi, ena fiindina-mi ñalnde fof haa ñalnde mboÉ—o dañi heen geÉ—e kese de mboÉ—o golla.

Puddii-mi anndude É—emngal ngal to batte binndi ko e hitaande 1964 maa taw fuÉ—É—i tan Alla hawridini-mi e binndi É—ii. Mi ceerno walla mbiyat-mi ko leñol ngol woni ceerno am. Mi yan e deftere ena waÉ—aa binndi kaawniidi seeda; mboÉ—o fadndoo mobil (werlaa), njii-mi deftere ena waÉ—i binndi leÆ`Æ`i tati (3). Ena waÉ—i alkule ena wadi kelme gori 4. Heen gorol ko alku gori tati keddiidi É—ii ko kelme. Arab mboÉ—o yiya, Farayse mboÉ—o yiya. Gorol keddindol ngol mi yiyataa... Æ³eew-mi tan taw ndeke ko Pulaar. Mbiy-mi: hii-jam pulaar ndeka ena winndee? (ko hedde Stade Liksaar É—oo É—um wadnoo) haa werlaa yetti njooÉ—É—in-mi deftere nde. Mi seerataa e binndirgal, mi seertataa e dereeji. Njolmi e mobil É—oo e Rooso mboÉ—o winnda ñiiÉ“nude ko nganndunoo-mi heen koo. ÆŠo fuddii... Puddii-mi jannginginde e hitaande 1967. Haa mbaÉ—mi heen deftere am arwaniire. Hawri e nder leydi ndii haa arti e wuro ngoo ummitannde hesere ena woodi:dartaade laamu e Æ`eewde baÉ—aate mum. Min naatiri heen doole. MusidÉ“e min ngonndunoo tawi ko demÉ—e goÉ—É—e kaalata ena mbaÉ—a jime mum'en. So taw kawri e dente ena kaala safatoore e Arab. Minen ne yoga e amen so puÉ—É—ima tan mbiya mbaawaa jokkude, kaalee e farayse. Mbiy-mi ko jam ne! Hol sabaabu É“ee jannguÉ“e hono men nih ena kaala e É—emngal mum'en, enen caggen? NgooÉ—miijo ndenndu-mi É—um e yoga heen. Min pelliti: min ngontaa haalde e batu haala kuccitka ko e leñol ngol walla nanoobe É—emngal ngal tawa wonaa e maggal min kaali. Min mbaÉ—ti haalde É—iin haalaluji, min naati e pelle dawriyankooje min mba jaayndeeji. Kala hankadi to min mbaÉ—ti e É“eya hakkille; so kaalii É—emÉ—e mum'en min kaala e É—emngal pulaar. Ko nih o mbattu-É—en firde won e ballife. Mbattu-É—en winndude jimÉ—i, mbattu-den waÉ—de jeewte e wittooji to bannge celluka haa duÉ—al É—emÉ—e ngenndiije sosoytee haa golle gollaade heen É—ee. Haa e nder É—um mbirdu ko gollaa heen ko. Haa nde mbirdu ko jokkaa heen koo. Njid-mi wiyde tan e raÉ“É“ikinaare e jaaÉ“taade naamndal maaÉ—a e kuubal, darnde men hanki nde ko É—um woni darnde men hannde. So daranaade É—emngal ngal, maa taw nih ko hannde miijoji É—ii buri laabtude! Finnde ndee buri tiiÉ—de ko hannde. Ko hannde É“ur-É—en kadi feertande É—um sabu en ngandii wonaa tan to bannge coñce kono k bannge gannde guurÉ—e É—e aduna fof huutortoo É—ee. ÆŠe nganndu-É—aa so pottitte mawÉ—i mbaÉ—ii ko É—een kuuto huccande hannde.

Pulaagu.com: Ko É—um Pulaagu.com sooyninoo e maa haa summbani jokkondiral e maaÉ—a. So en teskiima e nguurdam maaÉ—a ena heen ko aan ardinoo Heblo,YuÉ“É“o e Æ•eto pulaagu ena muuyaa anndude hol to golle Heblo,YuÉ“É“o e Æ•eto m nder leydi ndii?

Lih Jibriil Hamme: Mbiyen É—um ko huunde nde ngardinoo-mi e duÉ—al É—emÉ—e ngenndiije. Ko huunde nde kalfinanoo-mi É—emÉ—e ngenndiije. Ko ndeen ndañ-mi heblude jannginooÉ“e. Kadi ko e ngaal catal min ndañnoo waÉ—de defte. Ko ngaal o heÉ“noo waÉ“de duÉ—e Æ`eewndorde e betooji, ekn.

Heblo,YuÉ“É“o e Æ•eto wonande ngaal-É—oon duÉ—al É—emÉ—e ngenndiije naftii haa yoga e musidÉ“e wonÉ“e to Senegaa ngartam maa nafoore ngaal duÉ—al duusi É—um'en e ko ngollotoo hannde koo. ÆŠoo É—o ngon-É—en do pelle ena ngoodi t pelle pinal leñol ngol. Ena heblee koy. Yoga e duÉ—e maa ko É“uri heewde e dude keblat jannginooÉ“e mumen. En mbaawaa wiyde e ñalawma hannde oo ena woodi njuÉ“É“udi ndi nganndu-É—aa ena halfinaa É—um. Fedde fof e nder ko gollata koo ena golla ko mbiyden koo. Maa taw ko É—um tan mbaaw-den wiyde kono kam alaa njuÉ“É“udi tan woodi njogitiindi golle Heblo,YuÉ“É“o e Æ•eto e nder leydi ndii.

Naamnal ngal ena ari e sahaa mo É—um joggi. En keblii enen tan. YimÉ“e ngara e men e teelal tan keblen É—um'en e nder juÉ—e no njogori jannginirÉ—e. So É—um alaa kalfina-den golle ko wayi no eÉ“É“ooje liggondirooÉ—e e laamu liggondirooje e bankee Æ•ooyaani ko njoofnu-É—en heen golle. Ko ena wona jooni lebbi 18 heblo wadaama heddii ko daawal gonggal.

So yaltii É—emngal ngal noon ko caÉ—eele e leydi ndii. Heblo ko caÉ—eele leydi ndii. So a yiya jaÁ‘de ndee wayliima, njubbudi Murutani yolbii. ÆŠum-É—oo ena jeyaa e caÉ—eele mum. ÁŠakkere heblo, Á‘akkere yuÉ“É“o e Á‘akkere É“eto ko É—um caÉ—eele yolbini jaÁ‘de Muritani hannde.

Pulaagu.com: Maa addan en naatde jooni e ngonka leydi Muritani. Hol yiyande maadÉ—aa e haala ka gardiiÉ—o jaagorÉ—e leydi ndii e jaagorgal kalfinaangal ko fayti e pinal kaali e ñalawma mawningol aarabaagal?

Lih Jibriil Hamme: Miin mboÉ—o wiya geÉ—e É—iÉ—i walla heen gootel haa e geÉ—ee tati: majjere ena heen, maa anniyaaji tawa ko yawaare!

Maa wood heen ko woodi deh . So geÉ—e tati É—ee fof tawtondiraani ne maa wood heen ko woodi. Sabu wiyde wonde mi fuÉ—É—oroo mo les oo hono jaagorgal kalfinaangal ko faayti e pinal. Ko wiyde wonde ngaddinaaji É—emÉ—e (dialecte) É—um huutoreede kanko noon É—um iwde e hunuko makko walla wiyde ko É—um addani É—emngal Arab ngal leeltude ko majjere m É—um ko jogaade anniyaaji bondi; so É—um alaa ko yawde maa yawaade leÆ‘Æ‘i É—i nganndudaa ko kañum en toddaa heen.

Gardiido jaagorÉ—e oo; majjere makko ene heewi. So majjere tawanooka haade doosgal ngenndi ena girrii ko É—um É—emÉ—e ngenndiije, o fotaani rewde É—o o rewiÉ—oo. Kadi ko majjere nih to bannge sariyya ekn… Yimbe ena poti wullitaade É—um Won leyÉ—eele so neddo haalii ko wayi nih ko yimÉ“e ndarotoo kaala mbiya emin nangumaa sariyya. MawÉ—o jaagorÉ—e ho anndirta ko woni e doosgal ngenndi haa gasna haalaa kaa-É—ooo haala? Ñalngu arab ena mawninee yoo mawnine kono e dow É—oowtaade doosgal ngenndi leydi Muritani. O annda, o hormoo, o dowtoo yimÉ“e wuurÉ“e e leydi ndii É“e nganndudaa haa gooto heen waawaa fiÉ—É—aade leÆ‘Æ‘i keddiiÉ—i É—ii. O hormoo ceertugol e timmutirgol leÆ‘Æ‘i É—ii. Hol ko É—um firti ena seerti e keddngol ngol kono leñol fof ena timmita keddngol ngol. So tawii gardiiÉ—o jaagorÉ—e leydi potnooÉ—o wonde daartorgal laamu dariima, haalii haala mbaayka nih soofde, o fergitiima fergitere bonnde. Haanno tan ko oo ittee! O etiima caggal É—um dallikinaade, wonaa kam dallinaade, wiyde wonde o mawnintuno É—um tan. Alaa ! É—um yonaani! Haan dey ko so joomum haalii haala mbayka nih, haala ka ko mbonnoowa, ko ka piirtoowa ngootaagu, kañum fotnoo ko yanndineede. Kono eÉ—en nganndi kadi won ko woni caggal mum haa heewi. Won pelle ena É—oo ko Á‘atde ko maa taya. Ka garÉ—o, kala gardiiÉ—o, hayso ena jogii anniyaaji moÆ‘Æ‘i, ma keed -É—um e hakkille mum, É“e keeda É—um e miiijooji mu ha É“e naatna É—um É—o be njidi É—oo. Pelle dee ena É—o ko de juÉ“É“uÉ—e haa alaa ko foti. Ko É—e Á‘atnoo hanki koo k hannde. ÆŠum ena moÆ‘Æ‘i ngannden É—um enen, njooÉ—toro-É—en É—um kadi keblano-den É—um. So tawii en ngaccii seeÉ—aa tan gasii alaa, ko darnde lang É—um naamndii. YimÉ“e bee njoofanee wonde ko kaaldon ko ko boni ko É—um-É—oo waÉ—eede.

Pulaagu.com: Laabtani banndiraabe nde tawnoo so en teskiimi e dii É—um unnaaji kala, MusiÉ—É—o Ibraahiima Saar ena wa binndanÉ—e e loowre Pulaagu.com paaytude e aarabaagal Muritani maa É—um É“eydo laÉ“É“itinande banndiraabe É—iin far wonaa É—um, Pulaagu.com naniino dille batnooÉ—e Ndakaaru e batu lelngo golle Goomu fulfulde ngu ngootaagu Afrik. A waawiino jeyeede e ndeen jooÉ—nde. Hol ko wonnoo faandaare nguun batu e hol ko ngartir-don toon?

Lih Jibriil Hamme: A jaaraama. Ngootaagu Afrik ena jogii fedde ganndal wiyeteende Académie Africaine des Langues. Mi ruttanoo daartol seeÉ—aa. En meeÉ—iino ummaade É—o e leydi hee mbiy-den yo en cos É—oo ko wayi noon. EÉ—en njeya miiijaade yo en mbaÉ—an É—emngal men ko fayti e É—um. Alfaa Ummar Konaare nde wonno ko ganndo wonaa tan dawriyan jogii miijo waÉ—de ko wayi noon. Sabu Afrik ena joggidi e jogaade gollorgal bayngal noon tawa ko yellitoowal É—emÉ—e Afrik. A ko nde o ardinoon nde kanko. O sañi É—um, o laawÉ—ini É—um. O taÆ‘ani É—um yimÉ“e e galle laamorgo oo, o rokki É—oon ngoni e gollaade. O holliti É—um laambe Afrik heddiÉ“e É“ee, É“een njaÉ“i wonti gollorgal afrik fof. Ganniyiingal gollanaade denndaangal É—emÉ—e afrik gila burngal heewde haaloobe burngal saraade haa burngal famdude haaloobe burngal waasde saraade. Be mbaÉ—i heen semmbe maÉ“É“e. Haa jooni ko É—o Bamako gollorgal Afrik ngal woni. Gollotoobe be cuÉ“taama ko anndube. Be miiijii noon foti ardineede ko É—emÉ—e burde heewde yimÉ“e haaloobe, burÉ—e saraade. Fulfulde ena jeyaa hee

Enen gaa mbiyat-en ko pulaar kono ko helmere fulfulde nde jogori fooltaade. Alaa maw maw alaa haydara ko nanondiral tan so a wiya fulfulde walla a wiya pullar, a wiy fulani, É“aayde fof joofi ko gedel gootel ngel tan njaben É—um. Be pecci Afrik pecce pecce É“e mbiyi Afrik bannge rewo ardotoo toon ko É—emngal burngal waawde haalaade ko É—emngal arab e É—emngal berbeer. Banngeji É—ii fof woodi ko subtaa. ÆŠo bannge hiraange be cubtii ko fulfulde, hawsankooore e wamarankooore so mi juumaani. Ko dee É—emÉ—e tati cuÉ“taa. Demngal fulfulde ngal ena haalee e leydeele 11. Ena famÉ—i É—emngal bayngal saraade so ena woodi kay! ÆŠo ko É—o ngal woodi tan tawa leñol ngol ena laabti É—oon jiydaa noon ena famdi É—o ngarataa Afrik tawa ngal haaletaake É—oon. ÆŠuum noon wiyaa ena moÆ‘Æ‘i wonande ngal-É—oo É—emngal yimÉ“e pottita njubbina tati ko fotata gollleede. To bannge É—emngal ngal, cañu mum, ekn...ÆŠum nawnoo-min Dakaar.

Ko É—uum yeewtaa toon. Hol ko waawi waÉ—eede to banngé mbinndiin haa battina tawa no mbinndirtu-mi nih, no mbinndirtaa nih, e no goÉ—É—o winndirta nih tawa yeddondiraani tawa luurdaani? GoÉ—É—um kadi ko kelmeendi ndii. Kelme gannde É—nganndu-É—aa ena poti huutoreede tawa ko pecce É—iÉ—i: haala ñalnde fof e haala ganndal. Haala ñalnde fof ko kañum É—uri sadtude woodtoÉ—inde e haala ganndal; nde wonnoo haala ganndal fayi ko e defte kadi ko É—um jogori jannigineede. Ndokken semmbe hakkillaaji men fof kuccana kelmeendi ganndal e karallaagal. ÆŠuum waÉ—ee e defte woodtiÉ—a. Kelmeendi dawrug kadi ekn...gede jonntude jooni É—ee ko heen njeyaa. No mbiyatmi jooni "nay kibbal"; so mi wiwi wonde potiwal tawi aan ne aÉ—a faama heen (carré e rectangle) no winndiraa nih É—oo e Muritani tawa ko noon winndiraa to Senegaal e to njahdaa fof. ÆŠum ena É—attondira yimÉ—e. So anndube pottitii ena mbaawa yeewtude, paamondira tawa alaa luural. Haala keddiika kaa ne ko noon; mbinndiin oo ne ko noon. WaÉ—de feere renndina denndaangal humpitooji. YimÉ—e kumpitoo ngam mbaawa huutoraade mbele É—attondiral ngal, goodondiral ngal ena É—eydoo. Ko É—um nawnoo-min ndakaaru.

Pulaagu.com: Alaa e sago noon so Pulaagu.com haalaama ciftinen ko kañum woni "yuman lowe". Nde tawnoo Pulaagu ena moofti ko wayno Ibraahiima Saar mo nganndu-É—on ko kañum waÉ—i alkule pulaar e Windows gila e hitaande 1998 kadi haa hannde seeraani e huutoreede. Hol yiyande maaÉ—a e loowre ndee e hol wasiya maaÉ—a fayde e goomu Pulaagu.com?

Lih Jibriil Hammee: So a naamndanooki min ne mi haalatno. Haani ko kala É—o ko moÆ'Æ'i wadaa, yoo weejne, yaajnee, aduna annada. Ena moÆ'Æ'i kadi so neÉ—É—o gollii ko moÆ'Æ'i, wiye e gollii ko moÆ'Æ'i. Kañum maa anndu gollii ko moÆ'Æ'i ena softina. Alaa ko ndokku-É—aa É—um hay dara kono maa anndu kam ko waÉ—i koo ena teskaa. GoÉ—É—o kadi nana É—wonde moÆ'Æ'i o yaama ñemmba. Miin mi yahatno tan haa njanmi heen. Maa É—um mbiyen mboÉ—o winndondiratnoo e musii gooto o wiymi ñalnde fof yeewat Pulaagu.com. Naatmi e loowre nde mbiymi oo caar-Saaro dey soodtii saarsaarbe. Denndaagal ko gollatee heen ena tawee e loowre ndee É—um ena softina ena suusna kala kulnooÉ—o. Ena addana woÉ—be jogaade miijooji baayÉ—i hono nih hay so wonaa udditde lowe jogoo miijo: "aahaa miin ne kay won ko mbaaw-mi waÉ—ande leñol ngol". Seydi Saar Golle makko njoodii.

Ko faayti noon e alkule É—ee walla e karallaagal ngal e kuubal (a yiwi leÆ'Æ'i ndadondirta ko to gannde karallaagal). yontii hankadi nde mbiyat-en yoo yimÉ—e kuccan ganndal e karallaagal. Goonga nih jime É—ee e conce É—ee fof ko huunde moÆ'Æ'i nde tawnoo ko kanje ñaantata leñol ngol kono dey nguurdu-den ko e leÆ'Æ'i goÉ—É—i e denÉ—e godde e renndoji goÉ—É—yeeso nawrudi yeeso ganndal e karallaagal. Yontii nde yimÉ—e paamata wonde É—emngal ngal ena waawi roondaade ganndal kam e karallaagal. ÆŠum-É—oo ko yeru. kala balliftoodo deftere e ko fayi, kala bittowo e ko fayi (mi wiyaani woto wittu ko heddi:celluka ekn... kono yoo wittuu to banngé gannde e karallaagal). Kala jannugudÉ—o haa woodi do toolnii to banngé karallaagal e ganndal yoo waÉ— golle tawa ko nawrooje leñol ngol yeeso; nawra É—emngal ngal yeeso wada no ibraahiima Saar wadi nih. Nde min pottiti too to FULCOM haala mbaaka noon haalaama yo en nduttano alkule Mbaañ de mbiymi alaa É—um diwtaama hankadi. Sabu ndeen ure sellii. Been kumpitaaki ngandaa nde kaalanaa tan À'aabi kunude nganndi ndekete sodorde ena woodi.

Pulaagu.com: ko É—o pulaagu haaddata e Lih Jibriil Hammee. E innde am e innde loowre Pulaagu.com amin mbiy-maa Alla jaaraama, a jaaraama.

Lih Jibriil Hammee: On njaaraama.

RoÉ—ti konnguÉ—i Lih Jibriil Hammee ko Gise Maamuudu Mammadu

Nuwaasot ñalnde 02-04-2010.

{mosloadposition disclaimer}

{mosloadposition adsense}

{mosloadposition adsense}